

ΤΟ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ ΤΟΥ 20ου ΑΙΩΝΑ (του Γιάννη Ζήση)

Παρατηρώντας τον κύκλο των εξελίξεων που ξεκίνησε με το τελευταίο τέταρτο του 20^{ου} αιώνα μπορούμε να πούμε ότι σηματοδοτήθηκε από μια νέα φάση, διαπραγματευτική αρχικά, του Μεσανατολικού με τις διαπραγματεύσεις του Καμπ Ντέιβιντ. Στην συνέχεια σηματοδοτήθηκε από την ανάπτυξη του νέο – συντηρητισμού και του νέο – «φιλελευθερισμού» αρχικά στη χούντα του Πινοσέτ και ύστερα στις αναπτυγμένες οικονομίες των ΗΠΑ και της Μεγάλης Βρετανίας πρωταρχικά με τους Ρήγκαν και θάτσερ.

Σηματοδοτήθηκε επίσης με την ανάδειξη ταυτόχρονα της περιφερειακής, φονταμενταλιστικής, ριζοσπαστικοποίησης με την Ιρανική Επανάσταση, και στην συνέχεια σηματοδοτήθηκε απ' το τέλος του Ψυχρού Πολέμου και την αποδόμηση της Σοβιετικής Ένωσης και τον νέο κύκλο της παγκοσμιοποίησης και της προσέγγισης σε ακανθώδη ζητήματα όπως το Μεσανατολικό μετά από την διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης και τον πρώτο πόλεμο στον Περσικό Κόλπο.

Ταυτόχρονα αναπτύχθηκαν στη φάση αυτή τα περιβαλλοντικά κινήματα και επεκτάθηκε η κοινοβουλευτική διάσταση, η κοινοβουλευτικοποίηση των καθεστώτων διεθνώς. Αυτός λοιπόν ο κύκλος του τελευταίου τετάρτου του 20^{ου} αιώνα μπορεί να πει κανείς ότι πάσχει στο επίπεδο της θεωρητικής ανάλυσης του από το γεγονός ότι δεν έχουμε μια ορθή εποπτική προσέγγιση στην συγκριτική ανάλυση. Αντιμετωπίστηκε δηλαδή σαν μονοπωλική η ριζοσπαστικοποίηση του φιλελευθερισμού και του συντηρητισμού στις ΗΠΑ ή την Μεγάλη Βρετανία, και στην ουσία χάθηκε μέσα σ' αυτή την διαδικασία η κατανόηση του ότι ο συντηρητισμός και ο νέο – φιλελευθερισμός κυρίως όμως ο νέο – συντηρητισμός είχε το ανάλογο του και στις περιφερειακές χώρες στην λογική μιας φονταμενταλιστικής και γεωπολιτικής ριζοσπαστικοποίησης που την είδαμε να λειτουργεί καθοριστικά αλλά ακόμη και ο νεοφιλελευθερισμός σε χώρες όπως η Χιλή.

Βέβαια στις εξελίξεις του τελευταίου τετάρτου του 20^{ου} αιώνα μπορούμε και πρέπει να σημειώσουμε τις εξελίξεις της Ευρωπαϊκής ενοποίησης και βέβαια το τέλος της εποχής του Απαρτχάιντ στην Νότια Αφρική. Γενικότερα δηλαδή σ' αυτή την λογική ανάδειξης της αγοράς και δυτικής ομοσπονδοποίησης και ταυτόχρονα της συνέχειας μεγάλων περιφερειακών γεωπολιτικών κρίσεων όπως η κρίση της διάλυσης ανατολικής ομοσπονδιακότητας όπως της Γιουγκοσλαβίας ή της ΕΣΣΔ με την κρίση του Καυκάσου και η διαδικασία σχηματοποίησης των διεθνών ρυθμιστικών εξελίξεων, όπως σε σχέση με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου υπήρξε μια βαθειά και κατά βάθος σχισματική αντιφατικότητα.

Στην συνέχεια πλέον κατά το πρώτο τέταρτο του 21^{ου} αιώνα μπήκαμε θεαματικά με μια τελείως αμφιβόλου νομιμότητας εκλογική αναμέτρηση στις ΗΠΑ, σε μια αλλαγή πολιτικής, σε μια επικυριαρχία του νέο – συντηρητισμού ιδεολογικά και στρατηγικά ως γεωπολιτικής επιθετικότητας απροσχημάτιστης και επίσης σε μια συνεχιζόμενη βέβαια λογική νέο φιλελευθερισμού για την οικονομία. Αυτή η μετατόπιση του επίκεντρου, που είχε και χαρακτηριστικά βέβαια ενός θρησκευτικού λομπισμού μέσα στις ΗΠΑ στο πεδίο της πολιτικής, είχε καθοριστικές επιπτώσεις, διαμόρφωσε συνθήκες μιας πολιτικής ολοκληρωτικής κίνησης ελέγχου των εξελίξεων σε συμπιεσμένες χρονικές διορίες στρατηγικά και με χαρακτηριστικά μονομερούς προληπτικής και σκληρής δράσης και άσκησης βίας διεθνώς, με αφετηριακό βέβαια και θεμελιώδες άλλοθι τα πλήγματα στους Δίδυμους Πύργους και το Πεντάγωνο στις 11/09/2001.

Μέσα απ' αυτή την διαδικασία και απ' αυτή την εσωτερική και θεσμική αλλά και ιδεολογική μετατόπιση της συμμαχίας νέο – συντηρητισμού και νέο – φιλελευθερισμού στην ουσία απογυμνώθηκε από το ιδεολογικό αυτονόητο της κυριαρχίας του ο νέο – φιλελευθερισμός. Αποκαλύφθηκε αρκετά πιο άγριος και πιο σχεδιασμένος μέσα από τον γεωπολιτικό στρατηγικό σχεδιασμό και από την νέο – συντηρητική ηγεμονία στην συμμαχία αυτή, με αποτέλεσμα να χάσουν την ηθική νομιμοποίηση σιγά-σιγά και οι ΗΠΑ αλλά και το αμερικάνικο παράδειγμα γενικότερα στα κράτη και στις κοινωνίες.

Η μετατόπιση αυτή προΐνι μια αίσθησης του ανεμπόδιστου, του ανοικτού πεδίου, όπου πλέον δεν χρειάζονται ηθικές προκαλύψεις, είχε σοβαρές επιπτώσεις με την έννοια ανοησιών στρατηγικών, επίσης με την έννοια ενός ανοίγματος ασύδοτου των αγορών και επίσης με την έννοια μιας διάρρηξης του ηγεμονικού προφίλ των ΗΠΑ στην διεθνή κοινότητα. Μια διάρρηξη που είχε φτάσει να αμφισβητεί και την σκοπιμότητα των μεγάλων διεθνών νομιμοποιητικών οργανισμών της διεθνούς κοινότητας όπως ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών.

Έτσι το παιχνίδι επιταχύνθηκε, δηλαδή εμφανίστηκε μια ταχύτητα απελευθερωμένη από τις ανάγκες συγκάλυψης κινήτρων, και οι αστοχίες έγιναν πολύ πιο πρόδηλες, απογυμνώθηκε δηλαδή και η ευφυΐα του στρατηγικού σχεδιασμού. Μια ευφυΐα που περισσότερο καλυπτόταν από τον όγκο ισχύος και φαινόταν σαν ικανότητα σχεδιασμού, ενώ στην πραγματικότητα αποκαλύφθηκε ότι δεν υπήρχε ουσιαστική ικανότητα στρατηγικού σχεδιασμού αλλά ένας όγκος ισχύος που επέβαλλε σχέδια τα οποία ήταν μακροχρόνια καταστροφικά και για τις ίδιες τις ΗΠΑ.

Το αποτέλεσμα λοιπόν ήταν μετά να αρχίσει να αποδυναμώνεται και στρατηγικά σε επίπεδο γεωπολιτικό – γεωστρατηγικό ο ρόλος των ΗΠΑ σε συνάρτηση μάλιστα με την ανάπτυξη νέων οικονομικών δυνάμεων, σε συνάρτηση με απρόβλεπτες εξελίξεις που μετέφεραν πλέον την οικονομική ισχύ στα πεδία αναδυόμενης ζήτησης πρώτων υλών και αυξημένης παραγωγής, όπως η Κίνα, η Ινδία και οι χώρες παραγωγής της βασικής ενεργειακής ύλης του πετρελαίου, όπως οι Αραβικές χώρες και οι χώρες ορυκτού πλούτου, με αποτέλεσμα να αρχίσει πλέον η αποσύνδεση από τον οικονομικό ιστό του νέο – φιλελευθερισμού μιας πλειάδας χωρών. Μια ανεξαρτητοποίηση δηλαδή των κρατικών οικονομιών σταδιακή και ανάδυσή τους η οποία φαίνεται ότι δεν είχε προβλεφτεί. Αυτό περιλαμβάνει χώρες κυρίως της Ασίας, χώρες όπως η Ρωσία, η Κίνα και η Ινδία, οι Αραβικές χώρες ή και χώρες της Λατινικής Αμερικής.

Έτσι διαμορφώθηκε ένα νέο πεδίο και ένας νέος στρατηγικός προσανατολισμός. Ένα νέο πλαίσιο εταιρικών σχέσεων και από μεριάς των Ευρωπαϊκών χωρών, με δεδομένη την ισχυρή ενεργειακή και παραγωγική εξάρτηση της Ευρώπης και με δεδομένη και την ανάγκη για την λειτουργία, για την εισαγωγή στην παγκόσμια αγορά του ευρώ. Αυτός ο νέος προσανατολισμός δεν φάνηκε βέβαια σαν ενοποίηση προς τον διεθνή χώρο, λόγω των νέων χωρών που εντάχθηκαν στην Ευρωπαϊκή Ένωση, οι οποίες είχαν ιδιαίτερη πρόσβαση και σχέση εξάρτησης με τις ΗΠΑ από λόγους στρατηγικούς, ή μιας στρατηγικής αφέλειας και άλλους.

Όμως οι εξελίξεις πλέον είναι αρκετά πιο ραγδαίες και οδηγούν σε μια σταδιακή αποδυναμωση μέσα και από την έκρηξη, και μέσα από το πλαίσιο της κρίσης στην Οσετία και μέσα από την αποδυναμωση πλέον του οικονομικού ρόλου των ΗΠΑ, οδηγούν σε μια ελαχιστοποίηση του ρόλου των ΗΠΑ στο πλαίσιο της παγκόσμιας ηγεμονίας.

Μπορεί να πει κανείς πλέον ότι είναι η αρχή του τέλους αυτής της παγκόσμιας ηγεμονίας και αυτό συνίσταται πλέον και σε εσωτερικές κρίσεις. Ταυτόχρονα διαμορφώνονται όροι μιας ωρίμανσης κρίσης γύρω από το οικονομικό μοντέλο πλέον της εποχής της παγκοσμιοποίησης στο εσωτερικό των κρατών-μελών της διεθνούς κοινότητας, καθώς πλέον οι πόροι δεν μπορούν να αντλούνται από τις επενδυτικές τράπεζες που καταρρέουν συλλογικά πλέον στο πλαίσιο των διεθνών χρηματογορών, και μπαίνουν στο πλαίσιο των καταθετικών τραπεζών, μπαίνουν στο πλαίσιο κρατικού προστατευτισμού.

Αυτή η έλλειψη λοιπόν δανειακών παροχών προς τα κράτη-μέλη σε συνάρτηση με την απαγκίστρωση από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και την Παγκόσμια Τράπεζα, σε συνάρτηση με τις στρεβλώσεις που γίνονται στο θεσμικό καθεστώς του ΠΟΕ, οδηγεί τα κράτη-μέλη να αρχίσουν να χειραφετούνται απ' την οικουμενική διάσταση του νέο φιλελεύθερου δόγματος και τις οδηγεί σε μια αναζήτηση πόρων μέσα από κενυσιανές πολιτικές και από τις λογικές κρατικών ομολόγων στον βαθμό που μπορούν να τα στηρίξουν ή και από τις λογικές φορολόγησης των πολιτών τους και των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων.

Οπότε οδηγούμαστε σε ένα νέο κύκλο εσωτερικής του οικονομικού δόγματος ανάπτυξης στα κράτη-μέλη με ένα ευρύ πεδίο πλουραλισμού, οδηγούμαστε δηλαδή σε μια νέα κρατικοποίηση των οικονομιών παγκόσμια και αυτό ταυτόχρονα θα οδηγήσει σε μεγάλες εσωτερικές κοινωνικές ζυμώσεις και σε μείωση του διεθνούς οικονομικού πατερναλισμού.

Σημειωτέον, δε ότι πλέον οι χρηματοδοτήσεις θα αναζητηθούν απ' την αναδιάρθρωση της κεφαλαιακής γεωγραφίας από περιοχές που, όπως οι Αραβικές χώρες ή η Κίνα, είναι διαφορετικές από τις ΗΠΑ και από τις μεγάλες επενδυτικές τράπεζες, που μέχρι τώρα λειτουργούσαν σαν παράγοντες, όπως και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, ηγετικού πατερναλισμού και στο οικονομικό μοντέλο και στην διαδικασια των επενδύσεων στο εσωτερικό των κρατών-μελών.

Έτσι λοιπόν φτάνουμε σε μια τελείως οριακή συνθήκη για τις ΗΠΑ η οποία συνίσταται στα ακόλουθα στοιχεία:

- 1) Κατάρρευση της ηθικής ηγεμονίας μέσα από αποδόμηση και επικοινωνιακή. Η εκλογή Ομπάμα μάλλον θα επιβραδύνει αυτή την κατάρρευση.
- 2) Σταδιακή μείωση της στρατηγικής γεωπολιτικής ηγεμονίας.
- 3) Περιορισμός ή εξάντληση των ορίων του διεθνούς οικονομικού τους πατερναλιστικού δικτύου καθώς κατ' ουσίαν ο κύριος φορέας της διεθνούς επιρροής τους, του διεθνούς πατερναλιστικού παιχνιδιού τους στις αγορές χρεοκοπεί και παίζει υπό κρατική προστασία στις ίδιες τις ΗΠΑ.

Το αποτέλεσμα είναι:

- 1) Πρώτον ότι οι χώρες δεν θα έχουν λόγους ούτε να δεχτούν υποδείξεις αλλά δεν θα υπάρχει το περιθώριο άντλησης κεφαλαίων από την Αμερικάνικη διεθνοποιημένη κεφαλαιαγορά.
- 2) Δεύτερον, οι ίδιες οι ΗΠΑ δεν θα έχουν την πειστικότητα που είχαν μέχρι τώρα στον διεθνή τους ρόλο μέσα από τις κεφαλαιακές εξαρτήσεις.
- 3) Τρίτον, οι ίδιες οι ΗΠΑ θα αντιμετωπίσουν μια μακροχρόνια εσωτερική κρίση καθώς πρέπει να μπουν σε μια διαδικασία ενός διαλόγου για το οικονομικό τους μοντέλο ξανά, σε μια διαδικασία που ίσως θα είναι πιο βαθιά και πιο διανοητικά ολοκληρωμένη από την διαδικασία του New Deal, καθώς πλέον σε πολύ πιο ώριμες συνθήκες καπιταλισμού και εξαγριωμένου καπιταλισμού θα πρέπει να συζητηθούν και να εξηγηθούν πολλά μέσα στις ΗΠΑ την ίδια ώρα που οι κεφαλαιακές παγιδεύσεις του κράτους το έχουν οδηγήσει στο να λειτουργήσει σαν εγγυητικός φορέας στον ιδιωτικό τομέα και μάλιστα στον κατ' εξοχήν ρισκαδόρικο ιδιωτικό τομέα και διεθνοποιημένο τομέα.

Ταυτόχρονα η εσωτερική ένδεια, η εσωτερική φτώχεια και το έλλειμμα εξυπηρέτησης των αναγκών υποδομής αλλά και ο περιορισμός του κράτους στο να μπορέσει να ασκήσει κοινωνικές πολιτικές στις ΗΠΑ θα τις βάλει σε μια μακροχρόνια εσωτερική ζύμωση.

Σε μια αντίστοιχη βέβαια ζύμωση σε μικρότερη κλίμακα θα μπουν και όλες οι χώρες επειδή ακριβώς δεν θα υπάρχουν αυτές οι διεθνείς ευχέρειες δανειοδότησης. Ταυτόχρονα βέβαια αυτοί που επένδυσαν μέσα από την ενατικοποίηση των αγοραπωλησιών στο διεθνές πεδίο θα περιορίσουν και αυτοί τους ρυθμούς επενδυτικής τους κίνησης.

Πολλά βέβαια κρύβονται γύρω από το νομισματικό παιχνίδι που κυρίως έχει δύο κορυφαίους παίκτες: το δολάριο και το ευρώ. Εδώ, στο σημείο αυτό, μπορεί να πει κανείς ότι κρύβονται τα πιο ακραία σενάρια. Αν το δολάριο αποδομηθεί γρήγορα σ' αυτή την περίπτωση μπορούμε να πούμε ότι έχουμε μια τεράστια παγκόσμια ανοικτή εξέλιξη που δεν ξέρουμε πού θα βγάλει.

Με δεδομένο λοιπόν αυτό και το ότι ακόμη και οι διεθνείς χρηματοδοτικοί οργανισμοί παίζουν ή ζητούν μια αντίστοιχη κρατική και διακρατική στήριξη, έχουμε εξελίξεις αρκετά δραματικές.

Έτσι λοιπόν παρακολουθήσαμε στην ουσία το τέλος του νέο – συντηρητισμού ως πεδίου παραγωγής παραδείγματος θεσμικού – ηθικού μοντέλου, το τέλος του νέο – συντηρητισμού ως πεδίου βιώσιμου στρατηγικού και γεωπολιτικού σχεδιασμού. Παρακολουθήσαμε το τέλος του νέο – φιλελευθερισμού ως στρατηγικού δόγματος για την ανάπτυξη αλλά και για την θεσμική διάσταση της οικονομίας.

Παρακολουθήσαμε επίσης το τέλος της ηθικής εξιδανίκευσης του μετά – Ψυχρό – πολεμικού κόσμου και τώρα πλέον πρέπει να βρεθούμε και βρισκόμαστε πλέον σε μια τελείως νέα αναζήτηση ρόλων. Το ξανά λέμε βέβαια ότι είναι τελείως ανοικτό το παιχνίδι και η εξέλιξη που αφορά το δολάριο. Είναι ένα σημείο που δεν το αγγίζουν οι εθνικές οικονομίες αλλά και οι αγορές προφανώς, επειδή μπορεί να εξελιχθεί σε «σύνδρομο της Κίνας» για τις εξελίξεις.

Και δω δεν αναφερόμαστε αλληγορικά στην Κίνα, αναφερόμαστε στο φαινόμενο του «συνδρόμου της Κίνας» υπό την επιστημονική του έννοια ως αλληγορική βέβαια ή ως ενός σχήματος μεταφοράς μεταξύ της πυρηνικής φυσικής και της οικονομικής και της πολιτικής εξέλιξης.

Αναλύοντας σε βάθος αυτή την αποτυχία θα λέγαμε ότι κρύβεται στον δυισμό μεταξύ νέο – συντηρητισμού και νέο – φιλελευθερισμού. Ο νέο – συντηρητισμός πήρε τον βραχίονα της ασφάλειας και της πολιτισμικής λαοφιλίας, μιας πολιτικής μαζικής, μαζικού πολιτισμού και φονταμενταλιστικής συνοχής σαν υποκατάσταση της χωριστικότητας με την οποία λειτουργούν οι αγορές στον κοινωνικό ιστό, και απ' την άλλη μεριά βρισκόταν στο νέο φιλελεύθερο μέτωπο το οποίο έπαιρνε την έννοια της ελευθερίας, αλλά ήταν μια ελευθερία όχι στην λογική της φιλελεύθερης στην πραγματικότητα αγοράς αλλά την ελευθερία της μεγάλης ισχύος.

Αυτά τα δύο μοντέλα στο βάθος τους είχαν κοινά σημεία αλλά δεν μπορούσαν να ολοκληρώσουν την στρατηγική τους ορθολογικά, γιατί είχαν εγγενείς αντινομίες. Αυτές οι εγγενείς αντινομίες λειτούργησαν μέσα από την αλαζονεία επίσης της ισχύος τους, λειτούργησαν σαν παράγοντες στρατηγικής τυφλότητας στην παραγωγή των διεθνών γεγονότων και εξελίξεων.

**Γιάννης Ζήσης, Δημοσιογράφος – Συγγραφέας,
Μέλος της γραμματείας της ΜΚΟ ΣΟΛΩΝ**